

Až lidem dojdou peníze, nastanou opravdové konflikty. Docent ekonom očekává zásadní změny

- CZ24 News | 10. prosince 2022

ČESKO: „Nejsem optimistou ani pro příští roky. Krkolonná řešení v podobě zastropování cen energií a windfall daně jsou velmi náročné na státní rozpočet, a jeho nezbytná konsolidace se v dalších letech projeví i na životní úrovni obyvatelstva.“ Vysokoškolský pedagog, ekonom docent Michael Kroh, konstatuje, že situace nazrává k tomu, aby se vláda zeptala lidu, zda chce dál válčit nebo zdravě žít. „Až ‚dojdou peníze‘, pak teprve přijde k vyostření sociálních konfliktů, které mohou narušit fungování společnosti. Jenže, jak říkal můj oblíbený ekonom Josef Schumpeter, půjde o ‚kreativní destrukci‘, jejímž výsledkem musí být nový způsob fungování společnosti,“ říká Kroh.

Zdražování probíhalo v podstatě pořád od rozpadu federace, jen šlo ruku v ruce se zvyšováním reálných mezd. Letošní rok se prý zapíše do historie nejprudším propadem reálných mezd. V tomto čtvrtletí navíc v Česku nastává největší zchudnutí ze zemí OECD. „Průměrná česká reálná mzda se podle našeho odhadu propadne o drtivých 8,3 procenta,“ upozorňuje analýza Víta Hradila, hlavního analytika společnosti Cyrrus, která obchoduje s cennými papíry. Co na to říkáte, pane docente?

Samozřejmě mě to netěší. Hlavně proto, že jsme si to z velké části způsobili sami. Je to výsledek špatné politiky současné vlády. Ta až příliš dlouho váhala a k řešení přistoupila, až když už bylo pozdě. Blíže o tom v dalších odpovědích.

Každému zaměstnanci tak bude chybět k dorovnání předpokládané životní úrovně asi 40 tisíc korun. Podle analytiků se vrátíme do roku 2018. Není jiná volba?

Kdybychom se vrátili jen do roku 2018, tak by to ještě nebylo tak hrozné. Cožpak se nám tehdy žilo špatně? Obávám se ale, že to bude horší, zejména pro některé kategorie občanů. Nůžky mezi chudými a bohatými se opět rozevrou. Cestu k jiné volbě jsme si již předem uzavřeli přijetím „Zeleného údělu“ v režii německé Energiewende a lehkomyšlným postojem k sílícímu konfliktu na Ukrajině. Té válce se dalo zabránit rozhodným postojem mezinárodního společenství a vynucením míru za spravedlivých podmínek pro obě strany. Cožpak by přeměna Ukrajiny v původních hranicích ve federativní stát s vysokou autonomií ruskojazyčných oblastí po vzoru Bosny bývala byla nějakým novodobým Mnichovem? Alibistická vyjádření týkající se případného členství v alianci a nedůsledné vyžadování dodržování Minských dohod napomáhala vyostřit konflikt a dala Putinovi záminku k agresi. Nemohu tvrdit, že v případě míru na Ukrajině by nebyla inflace a ceny energií byly jako v roce 2019. Nicméně k tak razantnímu navýšení by nedošlo.

Nejsem optimistou ani pro příští roky. Krkolonné řešení v podobě zastropování cen energií a windfall daně je velmi náročné na státní rozpočet, a jeho nezbytná konsolidace se v dalších letech projeví i na životní úrovni obyvatelstva. My necháme energetické firmy vydělat díky nesmyslným maržím, pak jim zisky sebereme v rámci mimořádného zdanění, abychom vzápětí jim i občanům mohli kompenzovat ztráty. Čili tento nelogický koloběh peněz směřuje pouze k tomu, aby se vlk nažral a koza zůstala, pokud možno, celá díky deficitu státního rozpočtu. Proč stát nevyužije svého majoritního podílu v polostátní firmě ČEZ a nebude nabízet elektřinu za cenu s obvyklým ziskem domácím odběratelům? Odpověď je celkem jednoduchá. Musel by se odstříhnout od špatně

nastaveného „jednotného“ trhu EU a nabízené nízké ceny by zvýhodnily výrobce elektřiny z fosilních zdrojů a potopily Green Deal. Co se týče trhu s plynem, ten je z velké části paralyzován hybridní válkou mezi Západem a Ruskem, přičemž se jej obě strany snaží využít jako zbraň, na úkor zbytku světa. Ani zde není prognóza příznivá. Bez levného potrubního plynu z Ruska budou ceny v důsledku vyšších nákladů a převisu poptávky vyšší než v minulosti, navíc očekávám velké kolísání, protože těžaři z OPEC rozhodně nesdílejí liberálně demokratické hodnoty Západu a využívají svého monopolního postavení k manipulaci s cenou.

Očekává se, že v letech 2022 až 2024 naroste počet krádeží, spotřeba alkoholu, počet rozvodů, sebevražd i mladistvých mimo školu. Jsou to legitimní úvahy nebo jsou to spíš individuální záležitosti?

Je to jen předpověď, která ovšem má logiku. A není to jen díky energetické krizi, ale i rostoucí migraci. Nelze očekávat, že všichni příchozí jsou andílci. A ne všichni se chytí na trhu práce. Na ty „neintegrované“ čekají s otevřenou náručí místní gangy, provozovatelé prostituce a dalších aktivit za hranou zákona či veřejné morálky.

Co se týká lidí, kteří se propadají do chudoby, číslo sice roste, ale není to věc, která by přý ohrozila fungování společnosti. Krize dopadá nyní na lidi, kteří se měli špatně už dříve. Myslíte si, že opravdu nejde o trend, který by nějak fungování společnosti ohrozil?

Otázkou je, co se myslí pod pojmem „fungování společnosti“. Myslíme-li tím kapitalismus, ten vskutku ohrožen není. Naopak ten s chudobou počítá, chudoba je nedílnou součástí jeho fungování. Chudoba je totiž pojem relativní, bez chudých by nebyli bohatí, a ti jsou beneficianti kapitalismu.

Myslíme-li tím sociální smír, ten již do určité míry narušen je, ale ještě ne tak, abychom mohli mluvit o nějakém kolapsu. Je však dnes udržován pouze za cenu obrovských deficitů veřejných financí. Jenže to nepůjde donekonečna. Až „dojdou peníze,“ pak teprve přijde k vyostření sociálních konfliktů, které mohou narušit fungování společnosti. Jenže, jak říkal můj oblíbený ekonom Josef Schumpeter, půjde o „kreativní destrukci,“ jejímž výsledkem musí být nový způsob fungování společnosti.

Téměř desetina českých domácností tvrdí, že nemá ve svém bytě či domě dostatečné teplo. Chladno ale není problém jen pro Čechy, zimu ve vnitřních prostorách řeší i 34 milionů Evropanů. Kdo je skutečným viníkem? Do jaké míry za to mohou politická rozhodnutí elit?

Politická rozhodnutí elit za to mohou prakticky stoprocentně, což jsem zdůraznil v předchozích odpovědích. Evropská komise má tisíce úředníků, poradců, analytiků. Přesto nedokázali spočítat následky sankcí, které byly zavedeny v době, kdy se Evropa ještě zdaleka nevyrovnala s následky covidové pandemie. Podobně i vlády členských zemí. Nevím, co čekaly, ale zpětný náraz na evropskou ekonomiku byl pomalu bezprostředně větší než účinek na Rusko. Asi si myslely, že Rusové se vzbouří, když z trhu zmizí mercedesy či značkové voňavky. Sankce však mají obvykle rozporné důsledky a malý vliv na politické dění. Válečnou frontu neposunou ani o píd'. Obchodní válka s Ruskem však nebude mít vliv jen ve sféře energetiky, kde to momentálně cítíme nejvíce. Ve hře jsou i vzácné prvky, které jsou potřeba při výrobě špičkových polovodičů a dalších komodit. Neznamená to, že by se nedaly sehnat jinde, ale jejich celkový nedostatek na trhu způsobí minimálně další růst cen, a tudíž inflační tlaky.

Prostě, když chci bojovat, byť hybridně a ekonomicky, musím se přizpůsobit nové situaci, a ne nechat otevřené burzy, kde jakékoliv negativní zprávy způsobí paniku. Nelze se tvářit, že bojujeme a všechno bude současně fungovat stejně jako před válkou. Ve válečných časech nikdy nefungoval volný trh, vše bylo pod tvrdou kontrolou.

V soukromých bytech se zatím teplota snížila především tam, kde existuje dálkové topení. Víc trpí úředníci v kancelářích, zejména na ministerstvech. Mám to jen z druhé ruky, nevím přesně, kolik je tam stupňů, ale je jim prý skutečně zima. Veřejně si ale moc nestěžují.

Jsem přesvědčen, že i přes snížení teploty v předvánočním období a asi i v dalších měsících tuto zimu přežijeme. I zvýšené ceny energií většina obyvatel dokáže pokrýt z rezerv. Složitější to bude, až tyto rezervy dojdou. A to může být už v příštím roce. Předválečné dodávky z Ruska se nevrátí ani v případě nastolení míru, a dovozy z jiných teritorií budou dražší. A v brzké ukončení války moc nevěřím.

Všichni vědí, že nízké teploty mají špatný vliv na kardiovaskulární a respirační systém. Evidentně následně bude docházet k přetížení zdravotnictví nebo sociálních služeb. To už nevadí?

Ale samozřejmě vadí. Nicméně gaučovní válečníci požadují přitvrdit a spílají francouzskému prezidentovi Macronovi, který jako jeden z mála realisticky nastolil otázku, jaké jsou vlastně cíle Západu ohledně Ukrajiny a jaká by měla být bezpečnostní architektura budoucího světového systému. Situace nazrává k tomu, aby se vláda zeptala lidu, zda chce dál válčit nebo zdravě žít.

Deset vajec za osmdesát korun, litr mléka za třicet nebo kostka másla za sedmdesát sedm korun. Takové prý budou ceny v příštím roce. Myslíte si, že by mohlo něco zdražování zastavit?

Deset vajec za osmdesát korun? V sobotu u nás na trhu prodávali i za devadesát. V sousedních zemích je levněji, a proto jsou místní trhy obsypány českými zákazníky, pro něž se vyplatí dojet i ze vzdálenosti přes sto kilometrů, a ještě levněji natankují. To má být, proboha, ten jednotný vnitřní trh EU? Kde jsou ty oslňující vize z konce minulého století, pod jejichž dojmem jsme v roce 2004 vítali vstup do unie? I zde situace nazrává k přehodnocení formou vyhlášení referenda.

Zdražování může zpomalit, ne-li zastavit pouze razantní snížení cen energií, které by zlevnilo nejen výrobu, ale i celou obchodní logistiku. To znamená alespoň na čas uložit do trezoru nerealistické sny o zrušení fosilních zdrojů energie, nastolit normální ceny bez emisních povolenek a příspěvků na obnovitelné zdroje (které je mimochodem už nepotřebují, a také když byly u nás dočasně pozastaveny, nikdo moc neprotestoval), zrušit burzy. Prostě vrátit se k systému, který zde solidně fungoval předtím než se eurobyrokraté, eurofederalisté a odpůrci jaderné energetiky rozhodli všechno převrátit vzhůru nohama a nastolit „jednotný“ energetický trh v podmínkách přirozené (a tudíž nezrušitelné) monopolizace.

Naděje na zavedení evropského cenového stropu na dovezený zemní plyn postupně mizí. Přesto, nebylo by to správné řešení?

Bylo by to možné pouze v případě, kdyby se skutečně podařilo vytvořit jednotný energetický trh. Jak ale ukázala současná krize, ten v podstatě neexistuje. Už teď jsou zastropovány ceny elektřiny a většina zemí zastropovala z pudu sebezáchovy i ceny plynu. Problém je ve výši zmíněného stropu, protože Evropa shání plyn, kde se dá, což obchodníci logicky využijí ke zvýšení ceny. Různí dodavatelé znamenají také různé ceny, dohoda na evropské úrovni je těžko možná. Když ano, tak za cenu mnoha výjimek, které evropský strop v podstatě ruší.

V příštím roce předpokládá propouštění zaměstnanců 57 procent firem. Vyplyvá to z průzkumu, který mezi svými členy udělala Asociace exportérů. Nedostatečná podpora státu podnikům s vysokými cenami energií podle asociace zásadně sníží konkurenceschopnost českého průmyslu. Co k tomu říká?

Těžko odpovédět. V pondělí 5. 12. v České televizi mluvil viceprezident Svazu průmyslu a ujišťoval, že nárůst nezaměstnanosti bude jen malý, protože firmy stále nabírají nové pracovníky. Podařilo se navíc umístit i sto tisíc Ukrajinců. Teoreticky by proto mělo dojít jen ke krátkodobému nárůstu nezaměstnanosti, než si propuštění najdou nové zaměstnání. Jak vidno, předpovědi se liší a bude to asi odlišné v závislosti na odvětví.

Co se týče podpory státu podnikům, bude určitě nižší než v Německu, případně v dalších zemích. Naše vláda stále doufá v celoevropské řešení, které by problém poněkud zmírnilo. To ale nepřichází a konec našeho předsednictví se blíží. Pokud by měla konkurenceschopnost průmyslu i zemědělství na evropském a světovém trhu záviset na výši domácí podpory (mimochodem nepovolené v EU i v rámci Světové obchodní organizace, takže hrozí uvalení dumpingových cel ve třetích zemích), pak to bude začátek konce jednotného evropského trhu a následně i dnešní podoby evropské integrace.

ZDROJ: PL